ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA’LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2026 / № 3.1–3

Termiz – 2026

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020 yil 19 oktyabrda 1122 raqami bilan ro'yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko'chirma va ma'lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko'chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 20.06.2026
Qog'oz bichimi: 70x85
Bosma tabog'i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog'ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko'chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko'chasi, 43.
Telefon: +998990 377 77 23,
+99895 986 07 77

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Rasmiy sayt:
https://journaltersu.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV,
iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY'ATI:

Bekpo'lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o'rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas'ul muharrir)
O'ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O'zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Zabita Mahammad qizi Teymurlu, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent (Ozarbayjon)
Tarana Imomverdi qizi Xojieva, filologiya fanlari doktori, professor (Ozarbayjon),
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O'zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Murodqosim Abdiyev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Normat Y o'ldoshev, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Baxtiyor Xolmuxamedov, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O'zbekiston)
Asqar Eshmo'minov, f.f.d., professor (O'zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O'zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, filologiya fanlari doktori, dotsent (O'zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Nargis Qurbonazarova, filologiya fanlari doktori, dotsent (O'zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Shoira Omonturdiyeva, f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Sherzod Turdiqulov, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Alibek Omonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O'zbekiston)
Humayun Nadim Muhammad, f.f.f.d., dotsent (O'zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To'raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 20.06.2026
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать: Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998990 377 77 23, +99895 986 07 77

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт:
https://journaltersu.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ,
доктор экономических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)
Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)
Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (. PhD), доцент (Узбекистан)
Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)
Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)
Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)
Забита Магомед кызы Теймурлу, доктор философии по филологии, доцент (Азербайджан)
Тарана Имамверди гызы Хаджиева, доктор наук, профессор (Азербайджан)
Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мурадкасим Абдиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нормат Юлдашев, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бахтиёр Холмухамедов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бобоназар Муртазаев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Аскар Эшмуминов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)
Зафар Умуркулов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Ахад Шукуров, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Абдумурод Арслонов, д. ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Сирожиддин Турдимуродов, доктор наук, доцент (Узбекистан)
Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Наргис Курбаназарова, доктор наук, доцент (Узбекистан)
Муяссар Холова, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)
Шаира Амонтурдиева, д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Шерзад Турдикулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Алибек Омонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)
Хумаюн Надим Мухаммад, д.ф.ф.н., доцент (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 20.06.2026
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998990 377 77 23,
+99895 986 07 77

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
https://journaltersu.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV,
doctor of economic sciences, professor

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Zabita Magomed kyzy Teymurlu, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Azerbaijan)
Tarana Imamverdi gizi Khadzhieva, Doctor of Sciences, Professor (Azerbaijan)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muradkasim Abdiyev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Kholmukhamedov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, Doctor of Sciences, Associate Professor (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, Doctor of Sciences, Associate Professor (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Shoira Omonturdiyeva, doct. of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Sherzod Turdikulov, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)
Alibek Omonturdiev, Doctor of Philosophy in Philology (Uzbekistan)
Humayun Nadim Muhammad, Doctor of Philosophy in Philology, Associate Professor (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

МУНДАРИЖА

TILSHUNOSLIK

LUTFULLAYEVA DURDONA
Lisoniy assotsiatsiyalarda milliy tafakkurning voqelanishi
(Vatan assotsiativ maydoni misolida) 7

MIRZAYEV IBODULLA
Xomskiyning “Til va ong” asari, generativ tilshunoslik konsepsiyasi
va professor Baxtiyor Mengliyevning tarjimonlik mahorati....10

ҚУРОНОВ ДИЛМУРОД
Бадиий диалог таржимасида коммуникатив вазиятни тўғри англаш зарурати
(Чўлпоннинг «Кеча ва кундуз» романининг янги русча нашри мисолида) 16

ЧЎТМАТОВ ЖЎРАБЕК ОМОНОВИЧ
«Ҳикмат» сўзининг араб лексикографик манбалари асосидаги лексик-семантик таҳлили.... 19

ЧОРИЕВ ТАВАККАЛ РАВШАНОВИЧ
Абдураҳмон Жомий ва Алишер Навоий идиостилида
«Саг//ит» концептининг лингвопоэтик хусусиятлари....25

UMURQULOV ZAFAR BEKPO‘LATOVICH
Alisher Navoiy ijodida so‘z qadri va nutq odobi talqini....34

UBAYDULLAYEV ALISHER ABDUSALOMOVICH
Ogahiy tarjimasidagi asarlar leksikasining tarixiy-etimologik tahlili
(“Axloqu-l-Muhsiniyn” asari misolida) 37

IBRAGIMOV SHEXROZBEK TO‘LQINJON O‘G‘LI
Tashbih va epitetlarning pragmatik talqini: tarjimada ekspressivlik va
stilistik ekvivalentlik....41

IBRAGIMOV JASURBEK TULKINJON O‘G‘LI
Jangovorlik, jasorat va jismoniy kuchga oid epitetlar
(“Beowulf” ingliz eposi misolida)....47

NAZAROVA ZIYODA KATTAYEVNA
Frazeologizmlarning yondosh birliklar bilan o‘zaro aloqasi 51

QOBILOV MIRZIYO ESHNOZAR O‘G‘LI
O‘z qatlamga oid antroponimlar tasnifi 55

ISRAILOVA SAODAT TURAPOVNA
Rang komponentli birliklarning mental birliklarda aksi....58

RO‘ZIMATOVA DILNOZA
Rasmiy munosabatlarda murojaat birliklarining shaxs ijtimoiy maqomining ifodalanishi....62

XUSANOVA NAFISA ZOKIRJON QIZI
Ertak janrida dialogning strukturaviy va funksional poetikasi
(Ingliz va o‘zbek xalq ertaklari misolida)....65

XABIBULLAYEVA FAZILAT XABIBULLO QIZI
“Boburnoma”dagi saroy-ma’muriy xizmat unvonlarining inglizcha tarjimalarda berilishi 69

MUSTAFAYEV ELYOR ODIL UGLI
Theoretical foundations for the classification of phraseological units in english 73

МУНДАРИЖА

TURSUNOVA DILSHODA XOLDIN QIZI
“O‘zbek tilining izohli lug‘ati”da qurol-aslaha nomi bilan bog‘liq folklorizmlar 77

YAVKOCHEVA FERUZA HUSAN QIZI
Types of english speech-language pathology dictionaries according to semantic relations 81

SHUKUROV RAHMATILLO MIRZATILLAYEVICH
Farg‘ona viloyati tarixiy oykonim, gidronim va oronimlarining leksik-semantik tasnifi hamda sotsiolingvistik tahlili 86

XALIQULOVA MUSHARRAF EGAMNAZAR QIZI
Maqol lingvistik, kognitiv va madaniy fenomen sifatida 90

O‘RAZOV ALISHER DONIYOROVICH
O‘zbek tilida substantiv leksemalar semantik shajarasining ifodalanishida pragmatik omillar 93

DJURAYEVA MAXBUBA USMANOVNA
Emotsiya, konsept va emotsional konsept tushunchalarining lingvistik talqini 96

ADABIYOTSHUNOSLIK

ABDULLAEV RAMAZON
Муиззий ва Ҳофиз шеъриятида адабий таъсир ва ижодий ворислик. 99

ARSLONOV ABDIMUROD KAROMATOVICH
“Qisasi Rabg‘uziy” asari poetikasi va badiiy-estetik xususiyatlari xususida.....104

АЛИМАРДОН ҲАЙИТОВ
Али Қушчининг ўғли ҳам олим бўлган.....108

DR. DONIYOR K. KELDIYOROV
Wounded memory and hybrid identity in Khaled Hosseini’s the kite runner.....112

IBRAGIMOV JAVOHIR TO‘LQINJON O‘G‘LI
Harold Lambning “Tamerlane: the earth shaker” romanida amir temur xarakterining badiiy ifodasi 116

RAXIMOVA UMIDA SOLIYEVNA
Ona obrazining ramziy va mifopoetik talqini: inglizzabon va o‘zbek adabiyoti misolida 121

MNAJATDINOVA MAKARYA
Hozirgi qoraqalpoq xotin-qizlar lirikasida psixologik metamorfoza 126

JIENBAEV MUSA AZATBAEVICH
XX-XXI asr lirikasida Odissey obrazining transformatsiyasi.....130

RADJABOVA MUXTASAR DAVRANBEKOVNA
Arab tilida talabalarning yozuv malakasini rivojlantirishda o‘yin texnologiyalarining tatbiqi.....134

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, ta'lim. 2026; 9
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

TASHBIH VA EPITETLARNING PRAGMATIK TALQINI: TARJIMADA EKSPRESSIVLIK VA STILISTIK EKVIVALENTLIK

Ibragimov Shexrozbek To'lqinjon o'g'li,
Is'hoqxon Ibrat nomidagi Namangan davlat chet tillari instituti katta o'qituvchisi, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

Badiiy san'atlar ichida tashbih va epitetning alohida ahamiyatga ega. Ikki san'atni avvalo ta'rifi haqida to'xtalish o'rinli. Keyin ularni "Bobur-Yo'lbars" romani asliyatida aniqlangan jumlalar bilan o'zbekcha tarjimadagi ifodasini pragmatik funksiyasini tahlil qilamiz.

Tashbih sharq mumtoz poetikasida ma'naviy san'atlar sirasiga kiritilgan. Ataulloh Husayniy, Shayx Ahmad ibn Xudoydod Taroziy, To'raqul Zehniy, Yoqubjon Is'hoqov, To'xtamurod Boboyev kabi olimlarning ishlarida tashbih, uning ta'rifi va turlariga oid ma'lumotlar batafsil berilgan. "Badoyi-us sanoyi"da bu san'at haqida quyidagicha ta'rif berilgan: "tashbih vasfta bir nimani bir nimaga o'xshatmoqtin iboratdur"[1]. Y.Is'hoqovda "tashbih ma'naviy san'atlarning ichida eng faollaridan biri bo'lib, uning mohiyati so'zlarda ifodalangan ikki yoki undan ortiq narsa, hodisa yoki xususiyatni ular o'rtasida mavjud bo'lgan biror o'xshashlik, umumiylik nuqtai nazaridan qiyoslashdan iboratdir"[2] deya ta'rif berilgan. Boshqalar tomonidan berilgan ta'riflarda ham shunday mushtaraklik mavjud.

Yuqoridagi ta'riflarga e'tibor qaratadigan bo'lsak, tashbih xuddi "istiora" (metafora)dek anglashiladi, ammo ular o'rtasida keskin tafavvutlar mavjud. Metaforada o'xshatish vositasi bo'lmaydi, yoki ba'zi qismlar yashirin bo'ladi. Tashbihning metaforadan farqi "adoti tashbih" (o'xshatish vositasi)ning mavjudligi bilan farqlanadi. Shuning uchun, tashbihga nazariy jihatdan tahlil qilgan olimlar uning qismlari haqida albatta to'xtalib o'tganlar. T.Boboyev tashbihning to'rtta qismini shunday bergan:

1) mushabbih (o'xshatilgan narsa)
2) mushabbixunbih (o'xshayotgan narsa)
3) odati tashbih (o'xshatish vositalari) (Y.Is'hoqov va Ataulloh Husayniyda "adoti tashbih"deya berilgan)
4) vajhi tashbih (o'xshatish sababi)[3]

Bu yerda o'xshatish vositasiga alohida to'xtalish zarur, chunki adabiyotda tashbih o'xshatishni yaratuvchi qo'shimcha va so'zlar vositasida aniqlanadi. T.Boboyevga ko'ra: o'xshatish vositasini ifodalab keluvchi qo'shimchalarni "-dek, -simon, -day, -ona, -noma, -omuz, -na" so'zlarni "kabi, o'xshab, singari, yanglig', xuddi, go'yo, bamisoli, mislsiz, tus, andoqki, chu, sifat, nusxa, rang, tahlit"[4] deya keltiradi. Alisher Navoiy "Xamsa"ning birinchi dostoni "Hayratul-abror" debochasida quyidagicha bayt uchraydi.

Garchi ko'ngil kulbasidek muxtasar,
Ikki jahon anda bo'lib jilvagar.[5]

Mazmuni:
Garchi ko'ngil kulbadek tor va ixcham bo'lsa ham,
Unda ikkala dunyo jilvalanib turadi. (Sh.I.)

Shoir inson ko'nglining ulug'ligi haqida falsafiy fikr bildiradi. Ko'ngil tashqi jihatdan tor, kulbaday oddiy ko'rinsa ham, **unda butun mavjudot, butun koinot – ikki dunyo mujassam. Ushbu baytda tasbihning to'rta qismi aniq berilgan. Mushabbih – "ko'ngil",** mushabbixunbih – "kulba", adoti tashbih – "-dek" va vajhi tashbih – "muxtasar" sifatida tahlil qilinadi. Shu tahlilni jadval ko'rinishida berish baytda berilgan tashbihni yaqqol namoyon qiladi.

[1] Атоуллоҳ Ҳусайний. Бадойиъу-с-санойи (аруз вазни ва бадиий воситалар ҳақида). Форсчадан Алибек Рустамов таржимаси - Тошкент, Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. 1981. – Б. 212.
[2] Исҳоқов Ё. Сўз санъати сўзлиги. – Тошкент: O'zbekiston. 2014. - Б. 230.
[3] Бобоев Т., Бобоева З. Бадиий санъатлар. – Тошкент. 2001. – Б. 43.
[4] Бобоев Т., Бобоева З. Бадиий санъатлар. – Тошкент. 2001. – Б. 43.
[5] Навоий А. Ҳайратул-аброр (Таҳрир ҳайъати: А.Қаюмов ва бошқалар., Сўзбоши муаллифи А.Ҳаитматов; Масъул маҳаррир.: В.Раҳмонов). – Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1989. – Б. 10.

2.5-jadval

G‘azaldagi tashbihning to‘rt tarkibiy qismining ifodasi

Tashbih qismi	Arabcha nomi	Baytdagi ifodasi	Izohi
O‘xshatilgan narsa	Mushabbih	ko‘ngil	Shoirning asosiy ma’naviy obrazi
O‘xshayotgan narsa	Mushabbixunbih	Kulba	Kamtar, tor, ammo samimiy joy
O‘xshatish vositasi	adoti tashbih	“-dek”	Grammatik o‘xshatish vositasi
O‘xshatish sababi	vajhi tashbih	torlik, muxtasarlik	Ko‘ngil va kulbaning umumiy jihati

Inson ko‘ngli, shoir tomonidan kulbaga o‘xshatiladi. Nima uchun ko‘ngil kulbaga qiyoslanadi? Buning sababi, ko‘ngil tashqi jihatdan tor, ammo ma’naviy jihatdan keng, chuqur va ilohiy nurga to‘la joy. Kulba ham bejiz berilmagan. Muallif kulba orqali, inson ko‘nglini soddaligiga, tashqi kamtarligiga urg‘u berishni istagan. Qolaversa, tashqi ko‘rinish jihatdan ko‘ngil va kulbada muxtasarlik, soddalik, kichiklik mavjud bo’ladi.

Alisher Navoiy lirikasida inson ko‘ngli, uning ilohiy mohiyati va ma’naviy qudrati doimiy markaziy mavzulardan biridir. Yuqoridagi baytda ham shoirning ana shu falsafiy dunyoqarashini mujassam ifoda etadi. Ushbu baytni **pragmatik tahlil** qilish orqali undagi **so‘zlovchi maqsadi, yashirin ma’nolar** hamda **o‘quvchiga ko‘rsatilgan ta’sir** aniqlanadi. Baytda so‘zlovchining maqsadi jihatdan shoir bu o‘xshatish orqali insonni ruhiy kamtarlikka, lekin ichki boylikni anglashga da’vat etadi. Baytning pragmatik vazifasi – o‘quvchini ma’naviy tafakkurga undash va ko‘ngilning yuksak qadrini anglatishdir. Insonning haqiqiy ulug‘ligi tashqi ko‘rinishda emas, balki qalbining tozaligi va ruhining kengligidadir degan yashirin ma’no baytga yuklatilgan. Bu baytni o‘qigan kitobxon o‘zining ichki olamiga murojaat etadi, o‘z “ko‘ngil kulbasi”ni poklash zarurati haqidagi ruhiy ehtiyoj paydo bo‘ladi.

Tashbih san’atning bir necha turlari mavjud. A.Husayniy 7 ta, Ahmad Taroziyda 7 ta, T.Zehniyda 10 ta, Y.Is’hoqov 9 ta, T.Boboyev 9 ta turlari haqida ma’lumotlar keltirilgan. Bular haqida batafsil fikrlar va misollarning tahlilini yuqoridagi nazariyotchi olimlar tomonidan bitilgan adabiyotlarda takror berilganligi uchun biz ularga batafsil to‘xtalmoqchi emasmiz.

H.Lambning “Bobur-Yo‘lbars” romanida tashbih vositasida ifodalangan juda ko‘p jumlalar mavjud. Ulardan ayrimlarni tanlab olib o‘zbekcha tarjimada pragmatik ma’no ifodalangan yoki ifodalanmaganligi xususida to‘xtalsak.

H.Lamb: *Now, in the boy’s eyes they became hostile ground, with barbaric hordes beyond, like a dark cloud on the horizon of the steppes. (H.L. 1961; 22)*

So‘zma-so‘z tarjimasi: *Endi bolaning ko‘z o‘nggida ular cho‘lning ufqidagi qora bulutdek vaxshiy qaroqchilar zaminiga aylangan edi.* (Sh.I.)

Asliyatda berilgan jumlada tashbihni quyidagicha tarkibiy qismlarga ajaratiladi: **mushabbih – “barbaric hordes”,** mushabbixunbih – “a *cloud on the horizon of the steppes*”, adoti tashbih – “like” va vajhi tashbih – “dark”. Jumlada vaxshiy qaroqchilar qora bulutlarga o‘xshatiladi. Buning sabablari:

1) ularni ikkisi ham uzoqdan ko‘rinishi;
2) ular vahima uyg‘otadi;
3) inson uchun xavfni bildiradi. (Sh.I.)

Mana sabablar muallif tomonidan ifodalangan pragmatik mazmun uchun xizmat qilgani aniq. Ya’ni kitobxon ushbu jumlani o‘qiganda, Bobur mirzoga nisbatan qo‘rquv, achinishni his qilishi va urush, dushmanlik va bolalik o‘rtasidagi keskin sezishi aniq.

G‘.Sotimov: Hozir endi go‘dak shahzodaning nazarida bu yerlar cho‘lning ufqidagi qora bulutdek, vaxshiy qaroqchilar yurtidek ko‘rinar edi. *(G‘.S. 2015; 20)*

Muallifning maqsadi – bolalik nigohining o‘zgarishini, ichki qo‘rquvni berish – tarjimada ham mavjud. Asliyatda “hostile”, “barbaric”, “dark cloud” so‘zlari **tahdid, qo‘rquv, xavf** tuyg‘usini beradi. Tarjimada “vahshiy qaroqchilar yurtidek”, “qora bulutdek” – bu ham **xavfli, qo‘rqinchli** semantik maydonga tegishli bo’ladi. Hissiy emotsionallik biroz konkretlashgan. Ya’ni, asliyatdagi “barbaric hordes” tarjimada “vahshiy qaroqchilar” deya berilgan (“barbaric” – etnik yoki tarixiy dushman, “qaroqchilar” esa jinoyatchi sifatida tasavvur qilinadi). Qolaversa, “ba’zan neytral yoki emotsional pragmatik ma’no ifodolovchi so‘zlar qahramon harakterini yorqinroq ifodalash maqsadida makrokontekstdean kelib chiqib salbiy emotsional so‘zlar bilan almashtirish mumkin”[1]. Balki, shuning uchun “barbaric hordes” so‘z birikmasi tarjimda salbiy bo‘yoqdorlik qisman kuchaygan holda berilgandir. Romanning yana bir jumlasida Bobur mirzo tilanchiga qiyoslanadi.

[1] Раҳимов Ғ. Таржима назарияси ва амалиёти: дарслик-мажмуа – Тошкент: «Ўзбекистон миллий энциклопедияси» Давлат илмий нашриёти, 2016. – Б. 76.

H.Lamb: *By that he meant, if a prince did not have protection, he would perish like any roadside beggar. (H.L. 1961; 27)*

So‘zma-so‘z tarjimasi: *Bu bilan u shahzoda himoyasi bo‘lmasa, u har qanday yo‘l chetidagi tilanchi kabi halok bo‘lishini nazarda tutgan.* (Sh.I.)

Jumlaning mazmun markazi himoyasiz shahzoda, oddiy tilanchi sifatida berilishi ma’nosida mujassam bo‘lgan. Muallif bu fikrni xabar shaklida bergan bo‘lsa-da, jumlada ogohlantirish va kinoya ham mavjud. Ya’ni, “shahzoda ham himoyasiz qolsa, oddiy gado kabi halok bo‘ladi” – bu hokimiyatning **insoniy zaifligini** eslatadi. Umuman olganda, jumlada himoya hayotiy zarurat sifatida talqin qilingan.

G‘.Sotimov: *Bu bilan u, agar shahzodaning ishonchli himoyasi bo‘lmasa, unda yo‘l chekkasida tilanchilik qilib o‘tirgan gado singari chorasiz holatga tushib qolishi mumkin, demoqchi bo‘lardi. (G‘.S. 2015; 25)*

Asliyatdagi “prince-beggar” tandemida ifodalangan falsafiy ogohlantirish va kinoya tarjimada “shahzoda – gado” so‘zlari bilan aniq ifodalangan. Ammo emotsional-pragmatik qatlam asliyatdagidan ko‘ra yumshoqroq ifodalangan. Muallif asliyatda “*perish like any roadside beggar”* so‘z birikmasi bilan achchiq, keskin va kinoyali ohangni ifodalaydi. Tarjimada berilgan “*chorasiz holatga tushib qolishi mumkin”* birikmasi esa, ehtimollik yoki achinish ohangi yumshoq berilgan. Asliyatdagi “roadside begger” so‘z birikmasini “*yo‘l chekkasida tilanchilik qilib o‘tirgan gado*” sifatida berilishi tasviriy kuchni oshirilishiga xizmat qilgan. Umuman olganda, tarjima asliyatdagi pragmatik maqsadni **to‘liq saqlagan**, ammo **madaniy va hissiy moslashtirilgan ekvivalent bilan** amalga oshirilgan.

G‘.Salomov tarjimonning bir necha xatolari sanab o‘tadi. Ulardan biri sifatida “tarjimada asl nusxada bo‘lmagan so‘zlarni qo‘shish va uni “to‘ldirish”, “mukammallashtirish”ga bo‘lgan intilish oqibatida kelib chiqadigan nuqsonlarni kiritgan”[1]. Yuqoridagi tarjimada ham mutarjim tomonidan asliyatdagi so‘zga o‘zgartirish kiritilgan. Bu o‘zgarish asliyatdagi “perish” (g‘oyib bo‘lmoq, yo‘q bo‘lmoq) so‘zini “chorasiz holatga tushushi mumkin” tarzida berilganligida.

Tashbih haqida juda ko‘p gapirish mumkin. Bu san’at vositasida ifodalangan jumlalar tarjimasida mutarjim semantik jihatdan muvaffaqiyatga erishgani aniq. Ammo, pragmatik tarjima haqida bu fikrlarni aytish mushkul. G‘.Sotimov asliyatdagi pragmatik mazmunni ayrim juz’iy o‘zgartish va qo‘shimchalar kiritish orqali tarjima qilgan. Ba’zan, jumlada anglashilgan pragmatik munosabat, ayniqsa tashbih bilan berilganlari, hissiy bo‘yoqdorlik kuchayishi yoki kamayishi, jumlaga qo‘shimcha ma’lumot kiritish kabi usullardan foydalangan holda amalga oshirilganligi tahlillar natijasida aniq bo‘ldi.

Epitet tasviriy vositalarning ichida eng ko‘p qo‘llaniladiganlaridan biri. A.Veselovskiy o‘zining “Poetika tarixi” nomi ostida nashr qilingan ishida “Epitet tarixidan” nomli alohida qism mavjud. Ushbu qismda olim epitetga shunday ta’rif beradi: “epitet – bu so‘zning bir tomonlama ta’rifi, u umumiy ot ma’nosini yangilaydi yoki kuchaytiradi, obyektning qandaydir harakterli, ajoyib sifatini ta’kidlaydi”[2]. Ingliz tili stilistikasi bo‘yicha yuqori darajda shug‘ullangan I.Galperinda A.Veselovskiyning ta’rifi to‘ldirilgan shaklda berilgan. Unga ko‘ra, “epitet - bu hissiy va mantiqiy ma’nolarning o‘zaro ta’siriga asoslangan stilistik usul bo‘lib, ob’ektni tavsiflash uchun ishlatiladigan va o‘quvchiga ko‘rsatib beradigan va ko‘pincha unga obyektning ba’zi xususiyatlarini yuklaydigan atributiv so‘z, ibora yoki hatto jumla bo‘lib, bu xususiyatlarni individual idrok etish va baholash maqsadida amalga oshiriladi”[3]. Demak, A.Veselovskiy va I.Galperinning fikriga ko‘ra, epitet ot so‘z turkumiga oid so‘zlarni sifat so‘z turkumidagi so‘zlar bilan birkuvidan hosil bo‘ladi va otning asl ma’nosiga qandaydir darajada qo‘shimcha ma’no kiritishga xizmat qiladi. Ingliz tili stilistikasida zalvorli ishlarni amalga oshirgan yana bir olim I.V.Arnolddir. U ham epitetga boshqa olimlarnikidek bir xil ma’noda ta’rif bergan. Ko‘ramizki, epitet haqida olimlarning fikrlarida mushtaraklik mavjud.

Epitet xususida qilinayotgan tadqiqotlarning ichida “epitet lug‘atlarini yaratilganligi alohida ahamiyatga ega. Xususan, A.Zeleneskiy o‘zining “Epitetlar: Abadiy rus yozuvlari”[4] nomi ostida 1913-yilda chop etilgan 214 sahifadan iborat epitetlar lug‘ati va K.Gorbachevich va E.Xablolar tomonidan 1979-yilda Leningradda chop etilgan 284 sahifalik “Rus adabiy tilining epitetlar lug‘ati”[5] shular jumlasidandir. Ushbu ikki lug‘atda ot so‘z turkumiga bog‘liq so‘zlar oldidan qanday sifatlarni kelishi orqali epitet hosil qilishi haqida batafsil ma’lumotlar keltirilgan.

Epitetning turlari haqidagi ma’lumotlar ham turlicha berilgan. A.Veselovskiyda ular asosan ikki – tavtologik va izohli epitetlar berilgan, Izohli epitetlarni

[1] Саломов Ғ. Тил ва таржима (Бадиий таржиманинг умумфилологик ва баъзи лингвистик масалалари). – Тошкент: Ўзбекистон фан нашриёти. 1966. – Б. 82.

[2] Веселовский А.Н. Историческая поэтика. – Ленинград: Художественная литература, 1940. – С. 73.

[3] Galperin I.R. Stylistics. – Moscow: “Higher School”, 1977. – P. 157.

[4] Зеленецкий А.Л. Эпитеты; Литературной русской рѣчи. – Москва, 1913. – 214 с.

[5] Горбачевич К.С., Хабло Е.П. Словаръ эпитетов вусского литературного языка. – Ленинград: «Наука», 1979. – 284 с.

esa, yana ikki turga metaforaviy epitetlar va sinkretik epitetlar tarzida alohida guruhlarga bo‘lib chiqadi[1]. Zamonaviy ingliz tili stilistikasi rivojiga katta hissa qo‘shgan I.V.Arnold ham A.N.Veselovskiy ortidan borib, yuqoridagi turlarga ingliz manbalaridan misollarni olib tahlil qilgan[2]. I.R.Galperinda epitetlarning turlarga bo‘lish mukammal bajarilgan. Ularni quyidagicha jadvallashtirilgan.

2.6-jadval

Epitet (I.R.Galperin “Stylistics”)

Semantik (Semantic)		**Strukturaviy (Structural)**					
Bog‘langan epitet (Associated)	**Bog‘lanmagan epitet (Unassociated)**	**Kompozitsion struktura (Compositional)**				**Distributiv struktura (Distributive)**	
Masalan: *dark forest*	Masalan: *heart-burning smile*	**Sodda epitetlar**	**Qo‘shma so’zli epitetlar**	**So’z birikmali epitetlar**	**Gap bilan ifodalangan epitetlar**	**Tizimli epitetlar**	**O’zgargan epitetlar**
		Masalan: *sweet perfume*	Masalan: *true love*	Masalan: *cloud-shapen giant*	Masalan: *do-it-yourself attitude*	Masalan: *wonderful, cruel, enchanting fatal, great city*	Masalan: *sick chamber*

I.Galperin epitetlarni mukammal o‘rganib chiqqanligi ko‘rinib turibdi. G‘arb olimlarining badiiy san’atlarni turlarga bo‘lishda bir tomonlama yondoshmasligi I.Galperinning epitetlarni turlarga bo‘lsihdagi yondoshuvlari asosida yaqqol namoyon qilgan.

Epitet nazm va nasrda ishtiroki juda muhimki, kitobxon hissiyotiga ta’sir kiritishga, ma’lum darajada kuchaytirishga xizmat qiladi. Abdulla Oripovda shunday misralar uchraydi.

Qachondir Shimolning oppoq qoridan,
Seni yaratgandi zukko tabiat.
Ko‘zingga rang berdi osmon qa’ridan,
Shul sabab moviydir bu ko‘zlar behad.[3] *(Abdulla Oripov)*

Abdulla Oripov ranglarga ta’rif bergan misralarda uch joyda epitet san’atidan foydalangan. Ular: 1) oppoq qor; 2) zukko tabiat; 3) moviy ko‘zlar. Agar shoir ushbu birikmalar tarkibidagi sifatlarni tushurib qoldirsa tasvir va belgini hissiy ifodalamagan bo‘lardi. Qolversa, ifodalar juda sayoz berilardi. “Oppoq” sifati “qor” so‘zining tabiiy belgisini kuchaytirib, **poklik, soflik, go‘zallik** ma’nolarini yuklaydi. Tabiatga yuklangan “zukkolik” sifati epitet bilan birgalikda jonlantirish san’atini ham qo‘llagani ma’qul. Shoir bu birikma vositasida tabiatda nafaqat jon, balki zukkolik mavjudligiga urg‘u berishni istagan. “Ko‘zlar” so‘ziga rang (moviy) orqali estetik-belgili ma’no qo‘shilgan. Bir butunlikda **go‘zallik va sokinlik timsoli** sifatida berilgan. Har uchchala epitet I.R.Galperin tahlili bilan aytganda semantik nuqtai-nazardan “bog‘langan” strukturaviy tarafdan kompozitsion sodda epitetlar sirasiga kiradi.

“Bobur-Yo‘lbars” romanida ham yuqoridagi kabi epitetlar juda ko‘p o‘rinlarda qo‘llanilgan. Deyarli har

[1] Веселовский А.Н. Историческая поэтика. – Ленинград: Художественная литература, 1940. – С. 73-93.
[2] Арнолд И.В. Стилистика. Современный английский язык. – Москва: «Наука», 2002. – С. 130-136.
[3] Орипов А. Танланган асарлар, (Шерлар ва достонлар). Иккинчи жилд. – Тошкент: Ғофур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 2001. – Б. 19.

bir jumlada epitetning ishtiroki mavjud.

Romanning birinchi qismida Bobur mirzoning tug‘ulish sahnasi tasvirlangan. Unda shunday jumla uchraydi:

H.Lamb: *From **the ends of the valley** the chieftains of tribes and lords of the towns who owed allegiance to Omar Shaikh, rode in to felicitate the father on **the auspicious birth**, and to stuff themselves with **good eating**. (H.L. 1961; 17)*

So‘zma-so‘z tarjimasi: *Vodiyning chekkalaridan Umarshayx mirzo egalik qiladigan shahar beklari va qabila sardorlari muvaffaqiyatli tug‘ulish bilan tabriklash hamda yaxshi ziyofatda qatnashi uchun yo‘lga otlangan edilar..* (Sh.I.)

Asliyatda uch o‘rinda epitetning ishtiroki mavjud. Ular “the ends of the valley”, “auspicious birth” va “good eating”. Birinchida berilgan “the ends of the valley” attributiv so‘z birikmasi hisoblanib, geografik makonni poetik tarzda ifodalagan. Voqea maydonning kengligini, tabiat fonini yaratgan. O‘quvchida epik, tarixiy sahna taassurotini uyg‘otadi. I.R.Galperinda bunday tuzulishdagi epitetlar “reversed” (o‘zgargan) tarzida berilgan. Ingliz tilida bunday epitetlar “of” predlogi orqali egalikni hosil qilgan birliklarda uchraydi[1]. Qolgan ikki epitet sifat+ot shaklida berilgan. “The auspicious birth” (“omadli tug‘ulish”) so‘z birikmasi hodisani ijobiy va quvonchli deya baholash uchun ishlatilgan. Bu birikma bilan ma’noviy jihatdan muqaddaslik va xursandchilik munosabati mavjud. O‘quvchida quvonch, ehtirom, bayramona kayfiyat hosil qiladi. “Good eating” so‘z birikmasi esa, ko‘p hollarda badavlat davralardagina uchraydigan to‘kin dasturxonga ishora qilmoqda. Muallif shu birikma bilan xiyol kinoyani ham kiritib o‘tgandek. Ya’ni, bazmga tashrif buyuruvchilarning tasviri ortidan bunday davralarda ko‘p hollarda isrofgarchilik va bazmga o‘chlik tabiati nazarda tutilgan.

G‘.Sotimov: ***Vodiyning chekka-chekkalaridan** Umarshayx mirzo qo‘l ostida xizmatda bo‘lgan beklar, amirlar, mulk egalari va turli qavmlar sardorlari podshohni **muborak sana** – shahzodaning tug‘ilishi bilan tabriklash va buning sharafiga beriladigan **to‘kin ziyofatda** ishtirok etish uchun poytaxt sari yo‘lga otlandilar. (G‘.S. 2015; 15)*

G‘.Sotimov tarjimda asliyatda aniqlangan epitetlarni quyidagicha tarjima qilgan:

1) “the ends of the valley” – “vodiyning chekka-chekkalaridan”;

2) “the auspicious birth” – “muborak sana – shahzodaning tugilishi”;

3) “good eating” – “to‘kin ziyofat”.

Asliyatdagi “the ends of the valley” epiteti tarjimada to‘liq ma’no bilan saqlangan. Ayniqsa, “chekka” so‘zini takror ishlatilishi kuchaytiruvchi vazifa bajarib, mutarjim bu bilan asliyadagi kenglik, geografik makonning kattaligini shu orqali bermoqchi bo‘lgan. Bu yondoshuv orqali tarjimada pragmatikani saqlashga erishgan. Asliyatdagi “auspicious” sifatining ijobiy-baholovchi ma’nosi o‘zbekcha tarjimada “muborak” so‘zi orqali to‘liq berilgan. “Birth” so‘zi esa, birmuncha mavhum “sana” so‘zi bilan berilgan. Tarjimonni “muborak sana –shahzoding tug‘ilishi” deya ifodalashi asliyatdagi ma’lumotlarga qo‘shimcha kiritish orqali tarjima qilganini ko‘rsatib bermoqda. Zero “the auspicious birth” so‘z birikmasini shunchaki “omadli tug‘ilish” deb so‘zma-so‘z tarjima qilishi kitobxon uchun pragmatik mazmunni yanada noaniq qilar edi. Buni mutarjiim sezgan va qo‘shimchalar kiritish orqali o‘quvchini bu mavhumlikdan qutqargan. Inglizcha ifodadagi kinoyaviy ohang tarjimada **rasmiy va neytral** tus olgan. “To‘kin ziyofat” - **badiiy, ammo ijobiy** ma’noda ishlatilgan. Natijada **pragmatika yo‘qolgan**, lekin **madaniy muvofiqlik** ta’minlangan.

H.Lamb: *An unwritten law, as well as the strict Islamic law of property, protected them. (H.L. 1961; 171)*

So‘zma-so‘z tarjimasi: *Islomning mulk huquqi bilan birgalikda yozilmagan qonunlar ularni himoya qilar edi. (Sh.I.)*

Jumlada ikki o‘rinda epitet mavjud. Ikkisi ham “law” so‘zi oldidan kelgan sifatdosh va sifat bilan berilgan. “Unwritten” va “strict Islamic” birikmalari “law” so‘zini ma’nosini yangilab kuchaytirib bergan. “Unwritten law” so‘z birikmasidagi pragmatik ekspressivlik o‘quvchiga jamiyatidagi qadimiy, ammo kuchli axloqiy normalar mavjudligini his qildiradi. Bu qonunlar yozilmagan bo‘lsa ham, amalda rasmiy qonun singari kuchli ta’sirga ega. “Strict Islamic law” epitetining pragmatik funksiyasi o‘quvchiga musulmon jamiyatida diniy qonunlarning kuchi va majburiyligini eslatishda ko‘rinadi.

Jumladagi epitetni kontekstual tahlilidan muallif islom jamiyatida mol-mulkni himoya qiluvchi ikki tizim – yozilmagan (umuman olganda og‘zaki) va shariat qonunlari mavjudligini anglashilgan. Ya’ni g‘arbga musulmon dunyosining rasmiy va norasmiy tartib tizimi borligi anglashilgan. Demak, yozuvchi epitet vositasida “qonun” tushunchasiga diniy, axloqiy qadriyatlar qatlamini tushuntirish uchun ishlatgan.

G‘.Sotimov: *Bu karvonlardagi mollar islomdagi mulk huquqi asosida himoyalanar va ko‘zlangan manzillariga eson-omon yetib olardilar. (G‘.S. 2015; 150)*

Mutarjim tarjimda madaniy moslashuvni tanlagan, lekin buning uchun asliyatdagi g‘arb muallifining kuzatuvchilik nigohi yo‘qolgan. Asliyatdagi “unwritten

[1] Galperin I.R. Stylistics. – Moscow: Higher School, 1977. p. 160.

law” va “strict Islamic law” epitetlari tushib qolgan. Bir tomondan, tarjimon romanni islom dunyosi kitobxoni uchun tarjima qilganini unutmaslik zarur. Shuning uchun “unwritten law”ni tushirib qoldirgan, chunki **islom jamiyatdagi o‘quvchiga** “yozilmagan qonun” tushunchasi begona emas va ortiqcha izoh talab qilmaydi. Bu **pragmatik moslashtirish (adaptatsiya)** usuli hisoblanadi. Natijada asliyatdagi epitetlarning ekspressivlik funksiyasi neytrellashgan va qisman pasaygan ham. Asliyatdagi himoya tushunchasining ikki manbasi “unwritten law” va “strict Islamic law” tarjimda bitta, qo‘shimchasiga soddalashgan (islomdagi mulk huquqi) tartibda berilgan.

Xulosa o‘rnida, muallif epitetlarda o‘zining badiiy-estetik maqsadini aniq yetkazib berish uchun foydalangan. G‘.Sotimov asliyatdagi epitetlarni semantik jihatdan saqlagan bo‘lsa-da, pragmatik tarafdan toraygan, neytralashgan va ba’zi o‘rinlarda madaniylashgan moshlashgan holda tarjima qilgan.

Rezyume. Badiiy tasvir vositalaridan tashbih va epitetning badiiy matndagi o‘rni, ularning semantik hamda pragmatik xususiyatlari, shuningdek, ingliz tilidan o‘zbek tiliga tarjima jarayonida mazkur san’atlarning ifodalanish masalalari tadqiq etilgan. Tadqiqot materiali sifatida H. Lambning “Bobur-Yo‘lbars” romani va G‘. Sotimov tomonidan amalga oshirilgan o‘zbekcha tarjimasi tanlangan. Maqolada tashbih va epitetning nazariy asoslari sharq va g‘arb adabiyotshunosligi vakillarining qarashlari asosida yoritilgan hamda ularning tarkibiy qismlari, turlari va badiiy-estetik vazifalari tahlil qilingan.

Resume. This article examines the role of simile and epithet as artistic expressive devices in literary texts, their semantic and pragmatic features, as well as the ways in which these stylistic devices are rendered in the process of translating from English into Uzbek. The research is based on H. Lamb’s novel *Babur the Tiger* and its Uzbek translation by G‘. Sotimov. The article explores the theoretical foundations of simile and epithet through the perspectives of Eastern and Western literary scholars and analyzes their structural components, types, and literary-aesthetic functions.

Резюме. В статье исследуется роль **сравнения и эпитета** как средств художественной выразительности в художественном тексте, их семантические и прагматические особенности, а также вопросы передачи данных стилистических средств в процессе перевода с английского языка на узбекский. Материалом исследования послужил роман Х. Лэмба *«Бабур – Тигр»* и его узбекский перевод, выполненный Г. Сотимовым. В статье теоретические основы сравнения и эпитета рассматриваются на основе научных взглядов представителей восточного и западного литературоведения, а также анализируются их структурные компоненты, виды и художественно-эстетические функции.